

Imprimat legal.

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 25

20

IUNIE

1926

În acest număr: *Între politică și literatură de Alexandru Hodoș; Grădina, poezie de Al. T. Stamatiad; Geneva-Locarno-Bled de G. M. Ivanov; Lumea prin geam de Ion Gorun; Regionalism românesc și regionalism minoritar de Corneliu Codarcea; Pe marginea vremii de N. Lupu-Kostaki; În campanie electorală de P. Nemoianu; Învățământul religios de Septimiu Popa; Aniversarea tratatului dela Trianon de M. B. Rucăreanu; Însemnări: Gh. Coșbuc, Dușmanii Trianonului, Un idol, Premiile naționale pentru literatură, etc. etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ No. 15

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Intre politică și literatură

În România năzuințelor noastre de ieri, cum stăteam strânși în chingile de fier ale unor hotare destinate să ne înjumătățească puterile, scriitorii români n'au făcut altceva, decât să pregătească drumul României mărite, de astăzi. În desfășurarea de fiecare zi a luptelor politice, acolo unde nu se pune la cale numai soarta viitorimei, prin ochiul departe văzător al ziditorilor de idealuri, ci se desbat, într'o atmosferă de patimă lumească uneori, nevoile prezentului, acolo, pe arena întrecerilor pentru dobândirea puterii de a realiza tu însuși aceea ce crezi că e folositor patriei tale, slujitorii condeifului, în cea mai mare parte a lor, au stat ca simpli privitori. Amestecul lor în trebile obștești n'a fost astfel decât întâmplător. De cele mai multe ori, energia lor disprețuită s'a cheltuit în istovitoarea muncă anonimă a gazetăriei de partid. Abia câteodată, ei au fost acceptați de puterile zilei, ca simple elemente decorative. În opera de așezare pe temelii de existență proprie a țării noastre, aceste puteri sufletești n'au fost utilizate până astăzi. Scriitorul român, socotit ca un sărman creator de himere, deslipit adesea din societatea în care trăia, — ursuz, orgollos și irascibil, — se mulțumea să privească frământarea politică din vârful unui turn de fildeș, sau, ceea ce era și mai puțin misterios, prin geamul aburit de căldura discuțiilor inutile, ale cafenelei liierare.

Vina acestei izolări, după părerea noastră, păgubitoare pentru evoluția spiritului public în România modernă, cade, ca de obicei, asupra tuturor. Răsfoiam, deunăzi, corespondența deschisă, dintre cei doi meșteri ai scrisului românesc, Vlahuță și Caragiale, asupra acestei probleme a legăturii dintre *literatură* și *politică*, ajunsă acum din nou de actualitate prin recenta intrare a *scriitorului Mihail Sadoveanu* în valurile, nu totdeauna atât de capricioase, ale *politicei militante*. Nici Caragiale, nici Vlahuță, ori cât s'ar fi părut că se deosebeau în păreri,

nu-și ascundeau repulsiunea lor față de scăderile, fatale, ale bucătăriei politice. Amândoi ar fi preferat să rămână departe de contactul nedorit cu vulgaritatea. Vlahuță, deși se bucura de prețuirea deosebită a răposatului Spiru C. Haret, unul dintre cei mai de frunte conducători ai partidului liberal, fost în repetate rânduri ministru al Instrucției publice, om cu multe proiecte laudabile pe tărâmul culturii poporului, cu toate acestea n'a râvnit niciodată să câștige un loc de cinste și de răspundere în conducerea țării. S'a mulțumit, până spre amurgul vieții sale, cu slujba modestă, dar și comodă, de referendar la Casa Școalelor, unde era colegul de buget al lui George Coșbuc. Cât privește pe Caragiale, cazul e și mai interesant. Autorul „Scrisoarei pierdute“, care, nu mai încapă îndoielă, a făcut destulă politică (și încă cu ce succes!) în comediile sale, pe temelul prieteniei vechi cu Take Ionescu, (erau, pe cât se pare, cam ploeșteni amândoi) s'a înscris cândva, pela 1908, în partidul conservator-democrat, dar în afară de câteva admirabile discursuri de întrunire publică, spirituale, concise și incisive, această tardivă și trecătoare convertire a lui Caragiale n'a lăsat nici o urmă.

În schimb, gândiți-vă la cei cari cu adevărat au reprezentat, în mijlocul năzuințelor colective ale neamului, o gândire politică. Gândiți-vă la geniul chinat al marelui nostru Eminescu, care a strălucit din umbră în coloanele „Timpului“ de pe vremuri, cioplinind într-o convingere de granit doctrina nepieritoare a conservării cugetului național. Dar, svârcolindu-se în ghiarele mizeriei și ale suferinței trupești, mintea lui minunată și pătimașa lui iubire de neam au rămas comori nebănuite, din cari epoca lui n'a știut să se înfrupte îndeajuns. Elocvența cu scăpărări de fulgere a celui mai inspirat dintre oratorii noștri, a lui Barbu Delavrancea, abia spre sfârșitul vieții sale a avut prilejul să-și arate adevărata ei puere. Insuflețitul luptător pentru întregirea neamului, dela 1915, a fost ținut ani de-a rândul, în partidul conservator, ca o podoabă, aproape inutilă, a tribunei dela „Dacia“. Iar Titu Maiorescu, sufletul adevărat al *Junimei* dela Iași, spiritul conducător al celei mai însemnate mișcări de înnoire a culturii românești, cu toate că a fost în mai multe rânduri ministru, deși a ajuns să ocupe, pentru scurtă vreme, demnitatea de președinte al Consiliului și a fost ales la un moment dat șef al partidului conservator, n'a reușit să spulbere o înrădăcinată legendă, dând scriitorului rolul ce i se cuvine în conducerea statului.

Această înțeleaptă faptă nu erau cu putință să se îndeplinească în cadrul vechilor noastre partide de guvernământ, care nu era în măsură să înțeleagă datoria lor față de puterea creatoare a culturii. Partidul conservator, acordând o excesivă atenție stupidului privilegiu de naștere, și-a închipuit că să poate fabrica fericirea unui popor cu puțintica vlagă a câtorva familii de latifundiari. Partidul liberal, la rândul său, am'nat de atrăgătoarea lozincă a repedei îmbogățiri, își făcea greșita socoteală, că o improvizată burghezie orășenească ar fi de ajuns pentru întărirea definitivă a României moderne.

Vremurile de după război, purtând în ele dorul de o viață nouă

a păturei țărănești, au răsturnat în cgorul politicei interne, brazde noi. Ori literatura românească a presimțit această prefacere mult așteptată. În literatură s'a refugiat visul nostru de întregire a hotarelor de astăzi. În literatură și-a găsit ecou, mai întâi, strigătul după dreptate al năpăstuiților noștri plugari. Într'o vreme când oamenii politici consacrați nu apreciau pe alegătorul colegiului al treilea decât sub prisma zestrei guvernamentale, scriitorii noștri, descinzând din turnul de fildes (sau din cafenea) și amestecând în rețetele pure ale esteticei dureri ome-nești adevărate, au aplecat urechia lor spre zvonul glasurilor multe, l-au înțeles și l-au tălmăcit. Și cu toată dreptatea, a spus istoricul Ion Lupaș: — „Scriitorii noștri au pregătit unirea dela Alba Iulia, oamenii politici n'au făcut decât să iscălească un proces verbal!“

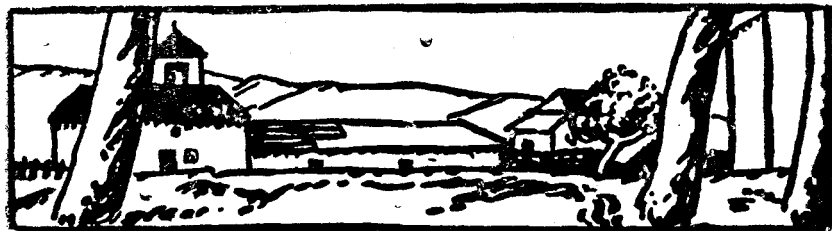
Luând parte, prin urmare, la viața politică a României de astăzi, de a cărei plămădire nu au fost străini, scriitorii își îndeplinesc o necesară îndatorire cetățenească. Subt urghiul acesta trebuie privită și adeziunea la partidul poporului a dlui Mihail Sadoveanu, și a prietenilor cari l'au urmat în acest pas. Marele prozator moldovean, în scrisul cărui sufletul țaranului s'a oglindit ca într'o apă vie a eternității, și-a lămurit singur gestul său astfel: — „M'am crezut dator să v'n lângă Octavian Goga din multe considerații, dar mai ales pentrucă lângă el văd posibilitatea să lucrez intens în direcția culturii populare, ideal vechiu al meu.“

Oameni ca Mihail Sadoveanu nu pot să fie decât priincioși politicei, pe care o fructifică, o înobilează și o intelectualizează cu simțirea și cu gândul lor cel bun. În scrisoarea sa de răspuns prietenesc, dl Octavian Goga a spus-o pe față, cu o sinceritate pentru care toată suflarea românească trebuie să-i fie recunoscătoare: — „S'ar părea, că după războiul care ne-a unit, pacea tinde astăzi să ne destrame puterile. Trăim într'o atmosferă specială, în care de multe ori demagogia inconștientă strigă alături cu lozincele interesate de peste graniță.“ Și, mai departe: — „Viața politică dela noi, care ar trebui să fie astăzi o încheiere a energiilor creatoare, e tot mai mult tulburată de agitații subversive sau de patimi mărunte. Un val de întuneric s'a abătut peste țară, și sub ocrotirea lui, negustori de vorbe mari își încearcă norocul.“

Cărțile lui Mihail Sadoveanu, unde se tălmăcește atât de limpede sufletul acestui mare român, sunt chezașia cea mai sigură, că gestul său va fi înțeles, și va fi aprobat de zecile de mii de cititori, cari au învățat din paginile minunatului povestitor, se iuaescă pământul românesc și pe sârmanii oameni cari se sbuciumă, visează și se trudește, de-alungul rodnicelor sale ogoare.

Salutăm, deci, în paginile aceste reviste, care a urmărit o biruință politică detestând armele de luptă ale vulgarilor profesioniști ai demagogiei, salutăm și noi acest triumf al cugetării oneste, și ne îngăduim să presimțim o fericită răsturnare a legăturilor de până acum ale scriitorului cu politica.

ALEXANDRU HODOȘ

Grădina^{*)}

*Grădina-i cucerită de farmecile firii —
Copacii se înalță mai mândri către cer,
Plăpânde crengi se 'ndoale și tremură în aer
Căci viața își revarsă adâneul ei mister.*

*Și florile în umbră se luptă îngrozite,
Sălbătăcită iarba — o mare — s'a întins,
N'a mai rămas o urmă, cărările-s pierdute,
Uitate, părăsită, căci moartea le-a cuprins.*

*Departă zace tristă porțița putrezită,
Iar gardul stă să cadă, acum e 'nbătrânit,
O floare,-un spin, o creangă, mai dincolo tușișul
Abia-i slujesc de câră ca unui greu rânit.*

*Agățătoare plante, cu ondulări de șarpe,
Imensă plasă 'n aer într'una împletesc
Și bolta se întinde tăcută 'ntunecoasă,
Șuvițele de aur fantastic strălucesc.*

*De vremuri înnegrită, cu brațe sfârâmate,
Dar plină de mândrie, privește 'nvingător
O statuă antică — simbolizând iubirea —
Durerea n'a simțit-o, căci n'a avut vre-un dor.*

*Fântâna nu mai curge ca 'n vremi de-odinioară,
Fântâna nu mai spune de-o fată de 'mpărat...
Popoare mii de pasări cu pene colorate,
La sfaț nu se adună, ca visele-au sburat.*

^{*)} Din volumul de: *Poezii* apărut în editura „Casa Școalelor” și premiat de Academia Română, 1926.

*Pe banca răcoroasă, pe banca solitară,
Nu mai găsești ghirlande și mușchiul a crescut,
Cuvintele săpate de mâna adorată
Sub valurile vremii de mult au dispărut,*

*Pe malurile rupte o barcă priveghiază,
Dar nimenea nu vine și lacul e sicriu,
Lopețile așteaptă, iar lebedele albe
Azi nu 'nftoară apa și totul e pustiu.*

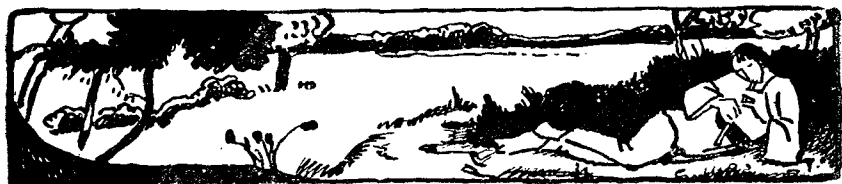
*Plutește pretutindeni o adiere vagă —
O amintire ștearsă din timpii 'ndepărtați —
Cu 'nctui te 'ntășoară o ne'nfeleasă teamă,
Imperdelați sunt ochii, iar pașii întârziați.*

*Au fost pe-aici odată, îți mai aduci aminte?
Și răsete și glume ce nu se mai sfârșeau,
Slutiri pe-lacu-albastru în nopțile cu lună,
Când fremăta grădina și florile șopteau.*

*Și rătăciri voite pe drumuri părăsite
Și cântdce și vorbe rostite tremurând
Cu ochii plini de lacrimi și mâini întrigurate
Și sărutări de flacări obrații 'mpurpurând.*

*Dar rând pe rând pe toate le-a cotropit uitarea,
S'au șters ca o părere, azi sufletul mi-e gol,
Trec zilele aceleași... aducerile aminte
Grăbite se alungă ca pasările 'n stol.*

AL. T. STAMATIAD

Geneva-Locarno-Bled

Frământările de după războiu cu tendința lor de a înfăptui pacea reală pe baza tratatelor dela Versailles, Saint-Germain, Trianon, Neuilly, Sévres s'au terminat anul trecut cu, maximală realizare: cu tezele politice dela Locarno.

Diplomații țărilor aranjate în menținerea statu quo-ului european și mondial încercaseră o dezamăgire pramejdioasă aplicând în domeniul politicii internaționale metoda „deductivă“ a păcii: pornind dela o teză generală, protocolul dela Geneva, voiau să ajungă la aplicarea ei practică în cele mai îndepărtate pământuri și chestiuni. Protocolul dela Geneva — un monument de logică, de bunăvoință și de sinceritate din partea unora și de reavoință și ipocrizie din partea altora — cuprindea teza păcii universale și eterne. Raportorul lui, d. Beneș, neobositul crainic al pacificării sincere și frățești nu în zadar se exclamase în Martie anului trecut că dacă nu se va înfăptui Protocolul dela Geneva, nimeni nu poate da garanții că vom avea pacea, nici măcar, parțială. S'a putut arăta atunci că teza generală a păcii cuprinsă în protocol suferia nu atât de generalitate, fiindcă pacea nici nu se concepe după războiu, înainte de războiu în tot cuprinsul istoric al umanității altfel decât ca o stare sufletească universală și eternă, dar stările *actuale* ale statelor, atât învingătoare cât și învinse, un erau evaluate până la acel grad de superioritate morală, în fața căreia „sfintele“ egoisme naționale și ar fi închinat, smerit și supus, trufia.

Nu se putea deci aplica, în asemenea împrejurări sufletești — metoda inductivă a păcii. Intervenea și o altă realitate: protocolul dela Geneva, care fu cferit ca o rouă Evarghelie, suferia de un defect intern; — nu cuprindea nimic evarghelic. Nu se putea justifica metafizicește, sîr gura cerdîție a obligativității lui morale. Intr'adevăr, pacea era concepută generală, dar nu avea *sâmbure religios*. Nu se prezenta ca o dorință, sau ca o poruncă a lui Dumnezeu. În alcătuirea ei formală, precum și în concepția ei inițială, pacea se înfățișa ca o coperă „a mâinilor omenești.“ Filozoficește, întrebuițînd un termen Kantian, ea era o categorie relativă. Din ireligiozitatea și relativitatea ei decurgea logic neobligativitatea ei. De-aceia în principiu — pacea aceasta

nu putea fi unanim acceptată, pentru că statele îi opuneau teze și mai pozitive. Statele învingătoare: teza *statu-quoului*, sancționat de tratate încheiate pe câmp de războiu, când mirosul gazelor asfixiante nu se risipise încă, și când sângele de pe câmpul de războiu nu-și degajase învățătura și îndemnul frației obligatorii. Statele învinse au respins pacea tratatelor de războiu, fiindcă se considerau forțate a o accepta. Argumentul lor împotriva păcii era neparticiparea lor benevolă la concepția, exprimarea și realizarea ei.

Evident că din aceasta antiteză nu putea ieși decât o ciocnire de fapt. Nu înseamnă nimic, că ciocnirea nu s'a produs în forma războiului, — principalul e că stările sufletești cari provoacă și împing la ciocnirea militară nu au dispărut, dinpotrivă s'au clarificat, s'au intensificat și au dăinuit.

Am spus că concepția păcii, neavând un sâmbure religios — adică pacea în numele unei autorități morale încoptestabile și necontestate — înfrățrea în Hristos și trăirea în testamentul lui, — s'a manifestat ca o întreprindere laică, cu toate imperfecțiile relativității „mâinilor omenești“. Dacă am presupune că în 1925, în Martie, statele europene ar fi acceptat protocolul dela Geneva, l'ar fi acceptat sufletește, și l'ar fi realizat până în ultima literă, tot nu am fi putut avea pacea eternă și reală, nu fiindcă suntem răi fiindcă suntem oameni, ci fiindcă pacea pentu noi așa cum suntem nu rămâne obligatorie dacă ea nu e realizată mai întâiu în domeniul sensibilității noastre religioase.

* * *

Din neputința de a ajunge dintr'odată la pacea universală pe baza concepției Protocolului dela Geneva, cugetarea laică, și-a început calvarul căutărilor de alte formule pacifiste, mai acceptabile, mai realizabile. A venit aproape un an de nesiguranță, de suferință reală, de teamă pozitivă că într'un moment dat, va exploda nemulțumirea, și se va reincepe, și mai distrugător războiul. S'a simțit necesitatea — pentru a evita eventualități îngrozitoare — de a se începe „clădirea păcii“ cu fărâme. S'a aplicat metodologia inductivă a păcii. Bărbații politici ai statelor au ajuns la convingerea că mai bine este să înfăptuiască un minimum de pace și într'o regiune anumită, ca după aceea pe baza acestei realizări — extinzându-o neconținut să ajungă la generalitatea păcii. Era o metodă mai practică, și promitea înfăptuirii mai sigure. S'a examinat situația concretă a statelor. S'a hotărât cu pacea să se aplice acolo unde șansele de războiu sunt mai pronunțate. Dar aceasta pace aplicată regional apărea, simplu, ca o nerăzboire, nu însă și ca o împăciuirea sufletească. Astfel s'a răsturnat teza: dela universalizarea păcii s'a ajuns la regionalizarea ei.

Trebuia să se examineze situația internațională, să se constate regiunile Europei unde sufletele erau mai incendiare, unde în dosul granițelor aparent liniștite se ridicau redutele sufletești ale războiului.

Care era regiunea în Europa unde tendințele de atacă erau cele mai pronunțate după înmormântarea protocolului de la Geneva?

Plutea în aer o convingere: până când nu se va împăca Franța cu Germania, nu se va putea vedea începutul de pace nicăiri în Europa și în lumea întreagă. Evit în acest studiu să reamintesc pe larg împrejurările în care se desfășura conflictul germano-francez în regiunea Rinului. Pozitiv — Rinul trebuia împăcat.

În toamna anului trecut lumea s'a umplut de „*spiritul de la Locarno*“. În orașelul cu acest nume din Elveția, diplomații reușiseră să încheie un pact regional, între cele câteva puteri direct interesate în pacea regională de la Rin. S'a sărbătorit evenimentul acesta cu sgomot, n'a lipsit reclama, n'a lipsit decorul, n'a lipsit însăfârșit nici speranța, că dintr'un sămbure de pace mică, va dospî pacea universală. În ce consta activitatea reală? În presupunerea după noi, în certitudinea după alți că Germania își curmă rivalitatea cu Franța, că se introduce conștient și de data aceasta neslilită de nimeni în acțiunea de pacificare a lumii, că ea nu va căuta alte căi, decât cele legale de a-și realiza — numai în limitele tratatului de la Versailles — revendicările sale politice, că nu va face amicitie cu Statul subversiv al sovietelor, că nu va tinde să schimbe statu-quo european printr'o fuziune politică și teritorială cu Austria și mai târziu cu Ungaria, că va încheia pacte de neagresiune cu Polonia și Cehoslovacia, că, însăfârșit, descărcată de vinovăția războiului mondial, reintegrată în drepturile internaționale, restaurată moralmente — ea se transformă dintr'un factor negativ într'o putere pozitivă și activă de pace.

Dacă Franța, cu nobleța ei dovedită în timp de secole, participase la această împăciuire cu sinceritate și conștientă de dreptul său de a rămâne în granițele sale actuale, purtând o amicitie eternă cu Germania, în schimb Anglia care lansase formula spiritului de la Locarno, și Germania care îl acceptase, „operau“ cu rezerve mari sau cu interese alte decât cele imediate ale păcii. Anglia începuse să se vadă periclitată în dominația sa în Extremul Orient de propăganda și acțiunea manifestă a guvernului sovietic. Ea se convinsese de energia acțiunii sovietice. Ea nu-și mai făcea iluzii că sovietele tind să o zdrobească și nu în Europa, ci în imensitatea galbenă și răzvrătită a Chinei, unde imperialismul ei se instalase de un secol. Ii trebuia să vadă înfăptuit un bloc antibolșevic, în fruntea căreia să fie ea. Din aceasta necesitate politică, din această perspectivă al unui pericol real au purces insistențele de a înfăptui pacea regională de la Rin, să abată Germania din orientările ei spre răsărit, și alungând Sovietele din Europa să le dea ultima lovitură în Extremul Orient. Din acțiunea „pacifistă“ a Angliei s'a văzut că pentru ea, chiar pacea „mică“ de la Rin nu este altceva decât o etapă de luptă, de apărare, de afirmare, de evoluție al imperialismului ei. Nimic dezinteresat în spiritul de la Locarno. Nimic nobil și lipsit de utilitarism englez. *Nimic creștinesc* — am spus noi. Aceiași atitudine — în fond — negativă a arătat-o și Germania. Ea a iscălit tezele politice de la Locarno cu intenția de a se sustrage obligațiilor provenite din ele și pe alte căi să urmărească revendicările sale politice. Și nu a fost pentru ea Locarno altceva decât „o răsufare“. Asta a dovedit-o cu aproape opt luni mai târziu,

când complectând tratatul comercial cu Rusia Sovietică de la Rapallo cu o nouă amiciție — misterioasă, inutilă din punct de vedere al păcii universale și contradictorie spiritului de la Locarno, a aruncat bomba, care în politica internațională s'a numit tratatul de amiciție Germano-Sovietic.

Din aceasta acțiune a Germaniei s'a putut constată că Spiritul de la Locarno a fost o vorbă goală, că pentru cei naivi o inducere în eroare că pentru cei șireți a fost o posibilitate de odihnă și de profit.

Ce a câștigat pacea universală din spiritul de la Locarno? Au fost deslegate practic măcar și într'o regiune limitată cea ce rezolvise teoretic în proporții universale și pentru o eternitate spiritul protocolului de la Geneva? Iată întrebări la care să răspunde pe toată linia în chip negativ. *Numai noi cei ce afirmăm că pacea și pacificarea continuă e posibilă numai în spiritul evangelic, sub protecția și îndrumările lui Hristos* am dobândit un argument și o certitudine: ori ce întreprindere pacifistă pe baza spiritului laic, anticreștin și antimoral, rămâne sterilă, deci condamnată.

O concluzie: nici protocolul de la Geneva, nici spiritul de la Locarno n'au schimbat agresivitatea sufletească a statelor. Realitatea rămâne aceeași ca întotdeauna: cea istorică. Politica se desfășoară, realizând interese individuale ale națiunilor. O lume nouă nu s'a început. Pacificarea a fost zădărnicită. Atunci, în această stare de lucruri, cu cât mai înțelepte, mai conforme cu scopurile imediate apar grupările de state, care urmăresc prin alianțe reciproce un scop precis, mărginit, și justificat din punct de vedere al spiritului vieții reale?

Dacă sub această prizmă a utilitarismului imediat privim grupările statelor pe baza intereselor de întărire și garanție reciprocă, gruparea Micii Înțelegeri în măsura în care ea e o înțelegere autentică, devine ideală în fața haosului de raporturi internaționale. Va fi un timp, când inteligențe largi și fine vor face elogiul acestui tip de înțelegere. Subliniez în treacăt această apartenență politică cu demnitatea unui fenomen clasic, mai ales în fața constatării că Marea Înțelegere, de la Bled ne dă exemplul înțelegerii perfecte între ele fiindcă scopul este clar și precis. Nu vorbesc aici dacă acest scop corespunde și cuprinde scopurile tuturor statelor. Dar nu acesta a fost principiul pe care s'a ridicat Mica Înțelegere. Și nu e rațională pretenția să vrei ca scopul celor 3 state să consume și să epuizeze scopurile tuturor celorlalte. Prin conferința de la Bled se ilustrează posibilitatea înțelegerilor politice în comparație cu imposibilitatea în care se găsesc celelalte state de a-și fixa un scop general și a coordona în conformitate cu el evoluția politicii lor de fie care zi. Conferința de la Bled — în ordinea ideilor generale în care tratăm acest subiect — vine să arate că în politica internațională și în haosul moral în care frăesc „Înțelegerile Mari” — Mica Înțelegere se dezvăluie *mare* datorită sentimentului sincer de pace ce o animă și a scopului precis și lămurit ce o luminează.

Nu e paradoxal să spunem că Mica Înțelegere poate deveni sâmburele păcii universale.

D. M. IVANOV.

Lumea prin geam

Domnul Burtilă, proprietar de binale și om politic, — sau vice-versa, ca să păstrăm mai exact succesiunea timpurilor, — împinse a lene farfuria cu cremă de Olanda abia începută și-și aprinse, visător, o havană, lăsându-i inelul de hârtie roșie ca să mărturisească despre eselența calităților ce obișnuiește. Prin fumul țigării, omul sătul aruncă priviri plezișe pe la celelalte mese ale restaurantului luxos, ticsit de lume. Nimeni nu-l ia în seamă. Toți aceștia, preocupați fiecare de importanța proprie, se concentrează, plini de ei înșiși, în atitudini de afectată nepăsare de restul lumii, de tot ce nu este, sau nu va face parte integrantă, în momentul următor, din persoana lor.

Plictisit, consumatorul solitar își întoarce ochii spre geamul strălucitor din stânga mesii sale, — devine atent și privește îndelung... Din marginea trotuarului strălucesc până aci doi ochi, din privirea cărora se pot deosebi multe dinir'odată, și totuși nimica hotărât... Două expresii însă pare că se accentuiază, alternând ca luminile schimbătoare ale unui far: lăcmie și ură.

Apoi, după un nor mai gros de fum scos din havana omului sătul, au dispărut. Licărirea roșietică a felinarului din stradă nu mai desinează de cât siluetele trecătorilor, dintre cari rar câte unul aruncă câte o privire fugară prin geam. Dar iată-i acum, aceiași ochi, dincolo, la geamul din față. Și iarăș strălucesc sinistru, și iarăș din lucirile lor alternând ca luminile schimbătoare ale unui far, se citește: ură lăcmie.

Scutură domnu Burtilă cenușa țigării cu degetul cel mic, oftează de digestie laborioasă, și reflectează: — Iată un imbecil care desigur invidiază pe toți nenorociții aceștia cari se îndoapă aci hrânindu-și artritismul și arterioscleroza... Ce închipuire își face el despre traiul nostru, al ăstora cari plătim înzecit o satisfacție de o sută de ori mai de nimica, decât ar putea s'o aibă el însuși... Cu adevărat, acest om îmi apare aci ca pilda vie a tuturor acelor cari se învârtesc în jurul unei lumi pe care n'o cunosc și o pizmuiesc — o pizmuiesc fiindcă n'o cunosc, — căci o privesc numai prin geam, —

geam strălucitor și înșelător, ca toate închipuirile deșarte omenești ...

Luminile ochilor de afară se schimbă. Era pare-că ar fi înțeles cu deamăunul gândurile omului dinnăuntru, și chiar mai mult decât exprimau ele anume; și răspundea la ele: ironia.

— Da, ziceau ochii cetățeanului Chiorăilă, — am înțeles, știu. E morala pe care ne-o faceți în cărțile de citire la școală, în literatura voastră, în teatrul vostru, în gazetele voastre... A văzut o sumedenie de pilde d'astea la cinematograful... Mii ieri chiar: O femeie măritată, săracă, ajunge un moment, din întâmplare, în lumea celor cari huzuresc; întoarsă acasă, nu-i mai place viața modestă, tihnită și fericită, visează bogăție, lux, strălucire... A cunoscut un cavaler elegant în lumea prin care a trecut o clipă. Întâmplarea o face să-l reintâlnească, — și iată-o că se lasă redusă. Iși părăsește bărbatul muncitor și iubitor și pleacă cu seducătorul: viață de plăceri, automobil, Elveția, Monte-Carlo... Închipuți-vă însă că se sfetește cum că elegantul seducător nu era conte de loc, ci pur și simplu un escroc. Du-l la închisoare, și alde, femeie nenorocită, de jos, cu o legăturică în mână, dela Monte-Carlo până acasă. Oboseală, foame, frig, toate suferințele, — iată, vreți să ne spuneți, unde ajunge cel care râvnește la mai mult decât la viața lui simplă, mică, strâmtă și apăsată... Dar morala nu e asta. Morala, pentru femeia cu pricina, este: Când te lași sedusă și fugi dela bărbat cu un conte, trebuie să te încredințezi mai întâi că ai a face într'adevăr cu unul veritabil, — altfel o pățești, și te întorci pe jos dela Monte-Carlo...

Domnul Burtilă zâmbi.

— N'o să ne înțelegem, văd eu bine. Prin geam n'o să ne înțelegem niciodată. Și eu am văzut la un cinematograful, prin geam, o casierică care mi s'a părut ca o zână... Mi se aprinsese calcâiele și am așteptat-o până la miezul nopții... De patru ori am urmărit peripețiile „suferințelor unei martire inocente“... La lumina lămpilor defară, din această zână nu s'a mai ales decât o mama Pădurii...

Chiorăilă: — Da, prin geam n'o să ne înțelegem. Căci geamul acesta desparte două lumi care n'au și nu pot avea atingere între ele. Două lumi cu două morale deosebite, morale ce se bat cap în cap și nu se vor împăca niciodată.

Nouă ne-ați croit, și mai peste tot ați reușit să ne impuneți, o morală de sclavi. Cugetări și preocupări de rob! ne stăpânesc: — Fă-ți datoria! Vezi să nu întârzi delă slujbă! Să-ți plătești darile către Stat, județ și comună! Respect și supunere superiorilor! — Din bucuriile și plăcerile vieții n'avem, în schimb, nimica. Nu ne mai rămâne vreme și pentru așa ceva. *Datoria* ne-o ia toată. Cei cari *nu* urmează această morală, aceia, și numai aceia, dau contingentul conducătorilor...

Burtilă: — Dar și pe acela al pușcăriilor și al caselor de nebuni...

Chiorăilă: — Morala voastră: Să faci ce vrei, ce-ți place; *aceasta să-ți fie legea*, iar dacă piedici întâmpini în cale, să cauți să le înfrânghi, ori-cum, cu orice preț... În marginile legilor de astăzi, și mai ales în acelea ale aplicării lor, e loc destul, pentru cine are destulă voință și destulă șiretenie, ca să-și strecoare morala aceasta, și ca să

ajungă...

Burtilă: — Atunci de ce n'al ajunge și tu, tot așa de ușor ca și mine, ca și oricare altul?

Chiorăilă — Foarte simplu: Fiindcă ne desparte geamul.

Pe rând și cu încetul v'ați strâns și v'ați adăpostit acolo. Ați făcut, minoritatea care nu urmați după morala *datoriei*, cerc închis, în care intrarea e foarte grea — iar după intrare... e câte un *ajuns* mai mult, și încolo nimica nu s'a schimbat.

Hei, dragul meu, geamul trebuie spart și, din două morale, făcută una singură; — dar alta!

Domnul Burtilă, om politic și proprietar de binale, pare că vede bolnavi pornindu-se și sfărâmând în țandări geamul strălucitor din dărătul căruia, acuma, au dispărut ochii cu toate expresiile lor schimbătoare...

Dar nu; toate sunt la locui lor, — numai oaspeții s'au mai rărit de pe la mese, căci ora e târzie,

— Adică n'ar fi mai bine să deschidem geamul acela, în loc să-l spargem?... Cine știe? Poate că și unii și alții, am vedea lumile noastre, reciproc, altfel... Și din două am putea să facem atunci cu adevărat una singură...

Acuma, ne plângem și unii și alții. Ne socotim nenorociți noi, — și ei se simt nenorociți... Oare nu s'ar putea, din îmbinarea nenorocirii tuturor, să se facă mai tolerabilă scurta ospeție a fiecăruia pe pământul acesta?...

Domnul Burtilă aruncă țigara ajunsă cu scrumul până la inelul de hârtie roșie, și se apostrofă el însuși pe sine:

— Ia fugi d'acolo! Ce e coșmarul acesta de om ce visează deștept?... Am să mă feresc altădată de mâncări prea indigește și de vinuri prea tari...

ION GORUN

Regionalism românesc și regionalism „minoritar“

În numărul nostru ultim am susținut că regionalismul, înțeles într'un anumit sens, este condamnabil, antiromânesc și ridicol, căci se bazează pe convingerea superiorității culturale, sociale și politice a foștilor noștri opresori, comparată în sens defavorabil cu rezultatul frământărilor de secole *românești* din vechiul regat.

Avem mai multă stimă — spuneam — față de omul dela țară primitiv și stângaci, dar demn până la nobleță, decât de robul *mândru de calitățile stăpânului* care l'a tratat numai cu harapnicul și cu vârful ghetii...

* * *

Chestiunea se prezintă însă sub aspecte felurite și astăzi, după învățămintele celor opt ani dela unire, nu putem tăgădui că *există și un regionalism justificat*, un regionalism sănătos și românesc, față de regionalismul injust și păgubitor al ungarilor și slugilor din fire, pe care îl vom numi aici regionalism „*minoritar*“, adică al românilor cari cu toată înfăptuirea României mari, tot „*minoritari*“ au rămas, având în vine sânge de... minoritar, ca să zicem așa.

Trebue să recunoaștem că astăzi regionaliștii „cu suflet de minoritar“ sunt mai numeroși decât regionaliștii ceilalți.

Crescuți în spirit strein, în stîmă față de cultura și tradițiile streine, în gusturi streine, este firesc dacă mentalitatea multora dintre ardeleni este mai mult sau mai puțin, deasemenea streină. Câți nu sunt cari se simt mai acasă la Kecskemét, sau Hamburg, decât la București? Câți, cari se feresc ca de foc de societate de regăteni, pentru a căuta tovarășii minoritare. Regionalismul „*minoritar*“ al lamentabilelor creaturi îndrăgostite de Budapesta și pe buze cu citațiuni din Deák, Széchenyi și legile ungurești, nu poate fi însă confundat cu intențiunile „*regionaliștilor*“ crescuți în spirit românesc, neviaciat, iubitori de frați și conștienți că sunt și au drepturi de națiune dominantă.

Numai acești regionaliști în sensul bun al cuvântului sunt îndreptățiți să pună la punct pe napoleonii fără pregătire, cultură și dragoste de neam, veniți în colonia Ardealului să-și bată joc de noi, revendicându-și pretutindeni cu obrăznicie locuri de cinste cuvenite numai elitei din vechiul regat și Ardeal.

Tot ei vor fi chemați să atragă atenția opiniei publice asupra problemei de căpetenie dela noi, care este *problema elementului românesc din Ardeal* care trebuie încurajat, ridicat și ajutat, căci a fost și este în situație de națiune minoritară.

Ei, personal, cred că s'a comis o crimă când, după unire, acest plăpând, primitiv și începător element românesc, lipsit de busolă și educație românească, a fost târât în opoziție contra vechiului regat. În loc ca — vre-o 10—20 ani de zile — Ardealul să fi acordat concursul său *tuturor* guvernelor care s'au succedat, dând în acest timp timbru românesc acestui înstreinat colț de țară, ne-am pierdut vremea clădindu-ne bârloguri regionaliste, înjurându-ne noua țară în cor cu ungarul îndurerat de pierderea patriei milenare și contopindu-ne sufletul cu ei.

Și aceasta se chema „lupta contra oligarhiei și corupțiunii din vechiul regat“ !..

Și, unde am ajuns? În cele rele ne-am unificat mai repede decât credeam, în schimb însă progresul nostru este aproape nul. Industria comerțul, întreprinderile, bogățiile țării sunt încă tot ale altora. Noi suntem bogați numai în vorbe de clacă. Ungurii dețin și azi toate fortărețele lor din trecut, iar evreimea devine cu încetul elementul aristocratic deținător de moșii, palate și automobile și care nu mai are nevoie să muncească din greu pentru a trăi frumos și ușor. Copilul evreului emigrat din Galiția a părăsit demult ghetto-ul părintesc. El este astăzi sportsman, face excursii și călătorii în țară și streinătate, de vreme ce studentul român devine miop și tuberculos în cutare mansardă, prin poduri și pivnițe întunecoase, tremurând de grija zilei de mâine. Funcționarul și intelectualul român, ca să se poată susține este silit să muncească în orele de odihnă pentru alții, la streină. Trebuie să se înjosească pentru un ban, strecurându-se printre oameni cu umiliința dureroasă moștenită dela părinții iobagi. Biet „element dominant“ !..

Mulți fruntași ardeleni nu vreau să observe aceasta stare de lucruri și se rezumă la seria de înjurături începută acum opt ani la adresa regătenilor. Ei nu văd decât partide, sunt cuprinși de fanatismul frate cu proștia al teoriilor ardelenesti cu „îngerii ardelenii“, „tracii regăteni“, „clustea“ și „necinstea“ și își pierd vremea și vîlga tinereții masturbându-se în bârlogul regionalist.

Românismul chiamă la aer liber și la vieață reală pe toți filii dornici de muncă și capabili ai acestui Ardeal.

Afară, deci, din bârlog !

Idealuri și terenuri de muncă sunt câte voiți. *Românizați pe românii „minoritari“, naționalizați Ardealul și „ardelenizați“ vechiul regat !*

Nu este acesta un program mai frumos, decât cel al negațiunii și al sterilității de astăzi?...

* * *

Astfel educați și înarmați, vom putea pretinde să ne conducem și singuri, de capul nostru și vom avea dreptul întreg de a respinge elementele dubloase și indezirabile protejate de politicieni care, sculpați din gura societății cinștite din vechiul regat, ne vin pe cap să ne fericească, chipurile : să ne civilizeze.

Dar până să ajungem aici, trebuie să ne dăm silința să ne cunoaștem frații și țara, să ne adăpăm la izvoarele românismului, întregindu-ne — spre folosul nostru și al Ardealului — stupida educație din școlile ungurești. Să recunoaștem cinștit, că în Ardeal vechiul regat este aceeași *terra incognita*, care a fost înainte de unire. Acestui fapt se datorește, că se pot pune în circulație cele mai fantastice prostii și inexactități cu privire la aspectele și stările de dincolo de Carpați ; de vreme ce răspânditorii de informațiuni și vești bune nu sunt crezuți. Este o adevărată rușine că se află încă oameni cari nu se sfiesc să declare cu mândrie că „piciorul lor nu va călca niciodată pe pământul putred al vechiului regat“.

Cu toate acestea, după descoperirea Americii, ar fi actuală și descoperirea vechiului regat pentru ardeleni...

Să poftescă domnii regionaliști „minoritari“ ca înainte de a critica ceiace nu cunosc, să se convingă personal de grozăviile de peste Carpați. Să viziteze orașele, să se pogoare la sate, să între în casele oamenilor și să se intereseze nu numai de ceiace este rău, căci doar' nu suntem simbriași propagandiștilor din Budapesta !...

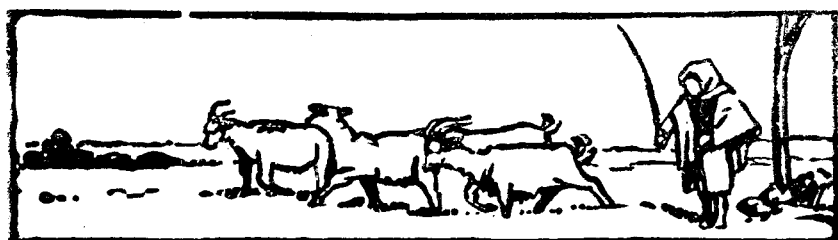
Reînforși acasă cu sufletul plin de ceiace au văzut, cei iubitori de neam vor fi dornici să îndrepte, să vindece răni și își vor putea permite să facă chiar ... regionalism, căci guvernarea Ardealului prin oameni de aici, respectați de populație și cunoscători de aproape a stărilor locale, nu poate ascunde nici o primejdie pentru un om luminat.

Repetăm însă, că nu putem admite regionalismul poreclit de noi „minoritar“ al celor cari nu-și cunosc nici limba, nici țara, nici neamul, ci înjură ungurește sau nemțește o țară la al cărei ridicare n'au contribuit, pe care o disprețuesc, dar pe care pretind cu impertinența prostească să o guverneze.

Noi, după cum am spus, nu suntem contra regionalismului înțelept.

Dar pretindem ca până la acest regionalism să devenim cu adevărat români și să ne îndeplinim datoria de cuceritori, prin armele muncii și talentului, ai acestor meleaguri pe seama noastră, pentru ca să putem înfrunta cu mai multă încredere și nădejdi de izbândă furtunile viitorului.

CORNELIU I. CODARCEA

Pe marginea vremii¹⁾

Se împlinesc aproape o sută de ani, de când ținuturile românești dintre Carpați, Dunăre și Prut se sbat în frigurile grozavei boale care este *occidentalismul*. Intreaga viața politică și socială a acestor țări agricole, deabia eșite de sub disciplina blândă și simplă a formei de producție patriarhală, a fost astfel vreme de un secol înveninată, falsificată și anarhizată de virusurile doctrinelor capitalismului industrial din Apus.

Povestea este simplă. Feciorii boerilor cu ișlic, ciubuc și papuci, pe cari banii „babacilor” și dragostea ambițioasă a „mamacelor” îi trimisese să „prochitească” carte în școlile dela Lemberg, dela Berlin și dela Paris, s’au întors acasă aducând cu ei nu numai modele „nemțești” ale jobenului, țigaretii și ghetelor de lac, dar regretul vieții de acolo, disprețul vieții de aici, convingerea mai ales, că pentru a transforma așezământul culturii noastre era nevoie doar de bagheta magică a așazisului „spirit nou”, reprezentat în viața publică prin imitarea cât mai exactă a legilor și instituțiilor occidentale, iar în viața privată, prin coplarea cât mai servilă a obiceiurilor, a ticurilor, a snobismelor chiar, de aci franțuzismul ridicol al aristocrației noastre mondaine, cari alcătuiesc formele exterioare, fațada civilizațiunii occidentale.

Rezultatul a fost nomophilia pasionată, care ne-a înecat sub un adevărat potop de legi și Constituții, sortite să infecteze cu putrefacțiunea cuvintelor lor moarte atmosfera întregii noastre activități publice; a fost tragedia ridicolă a notarului de sat, aproape anal-fabet, însărcinat cu execuția și interpretarea nenumăratelor coduri, regulamente și dispozițiuni ministeriale, pe cari hărnicia uriașă a dlui C. I. Hamangiu nu a izbutit încă să le epuizeze în colecția sa voluminoasă; a fost durerosul calvar al perceptorului, care a transformat întregul nostru sistem fiscal într’o ficțiune, cu atât mai primejdioasă, cu cât interpretarea sa era lăsată arbitrarului celui mai haotic; a fost

¹⁾ „Pentru țărănism”, de Petre P. Suctu. (București, 1926.)

crearea acelei specii de indivizi ambițioși, sclipitori, superficiali, cari fără comprehensiunea inteligentă și gospodărească a nevoilor și aspirațiilor reale s'au decretat reprezentanții intereselor generale, creând astfel o meserie de politicianism „în vid”, agățat doar de autoritatea polițienească a ordinii de stat, dar lipsită de sprijinul temeliiilor economice și sociale; a fost epoca de glorie a retorilor noștrii politici, a grandilocvențelor dueluri oratorice, a eleganței și muzicalității verbale; a fost clădirea școalelor noastre normale cu dormitoare somptuase și cu instalații de bae tăiate în marmoră, adevărate pepiniere de învățători răzvrățiți; a fost luxul câmpurilor noastre de curse, snobismul cluburilor noastre selecte, desfrâul vieții noastre de cafe-nea; a fost licența obraznică a unei prese cu atât mai atotștiutoare mai violentă și mai venală, cu cât mai ignară și mai iresponsabilă și mai imorală; a fost pletora birocratismului nostru leneș, arrogant și servil, eflorescența sinecurismului nostru intelectual; a fost agitația furtunoasă a campaniilor noastre de opoziție urmate de pacea molo-comă a guvernărilor fără sancțiuni, care a făcut din bonjurismul nostru politic o adevărată francmasonerie; a fost lipsa de control a gestiunilor financiare și administrative, anarhia politiceii economice, interne și externe, căci este prea cunoscut cazul protecționismului industrial, care ne făcea să plătim culele fabricate prost în țară cu prețuri fabuloase; a fost fățarnicia exhibițiilor coreografice, în cari o lume care vorbea prost românește dansa în costume naționale, sârba'n vals, hora și chindia; a fost declamația patetică a cointeresărilor național liberale; a fost... dar ce crimă nu a fost comisă, ce aberație nu a fost înfăptuită pentru a constrânge această țară „eminamente agricolă” această câmpie locuită de mari, mijlocii și mici muncitori de pământ, în formulele, tiparele și postulatele democrațiilor industriale din Occident. Sărmană Belgia a Orientului a constituit un tragic și și monstruos paradox, politic, economic și social la gurile venerabilului Danubiul!

Fanatici ai aparențelor, ferveții mistici ai puterii educative care emana dela slova tipărită a legii, ca și dela edificiul somptuos al instituției, bonjuriști, sentimentali, romantici și naivi au oprit în loc dezvoltarea firească a evoluției noastre, îndreptând-o din albia ei tradițională în Meleandru chinuit al sistemelor artificiale. Fără să ție seamă de învățăturile trecutului istoric, de situația geografică, de structura economică a societății românești, ei au izbutit doar să ridice un șubred palat social și politic, făcut din cartonul poleit al unor ideologii care încetase de-a mai reprezenta altceva decât vocabularul de sunete goale, din momentul transplantării lor dincoace de Carpați. Pseudorevoluția bonjuristă se reduce astfel la o simplă revoltă politică, și constituie cu tot verblajul său democratic o pagină reacționară în istoria democrației noastre. Atât numai: o oprire vremelnică! Tormentul evoluției naturale sfârșește întotdeauna prin a rupe zăgazarile ridicate de mințea trufașă a omului și prin a reintra în albia lor normală. Conservată artificial de toleranța și răbdarea tradițională a românului și mai ales de autoritatea unei Europe puternice, opera bon-

juristă se clatină, se destramă, să năruiește astăzi sub sguduelile vâjnoase ale forțelor reale, curățite, purificate și revalorizate de patima sângeroasă a războiului mondial. Aparențele înșelătoare, minciuna sferturilor de măsuri, verbalismul sistemelor contradictorii nu mai pot îmbată și ameți conflictele furtunos deslănțuite, nu mai pot ascunde prăpastia care se adâncește tragic între hiperstructura noastră politică și socială și așezământul nostru economic. Inzadar mai scriu doctrinarii ideologiilor răsuflete, și se mai agita politicianii romantismului verbal: țara agricolă, astăzi întinsă dela Tisa până la Dunăre și până la Nistru vrea, — nu ai nevoie să ai un auz prea fin pentru a o înțelege, — *ca guvernarea sa politică și organizarea sa socială să fie expresiunile reale ale procesului său de producțiune*. Peste tribulațiunile unei sterile agitațiuni, România Mare întinde lanțul rupt al evoluției sale pentru a-l lega de veriga Principatelor românești de acum a sută de ani.

Este partidul țărănesc șampionul reprezentativ, în lupta lor pentru cucerirea puterii politice, a claselor noastre productive, și este doctrina țărănistă expresiunea intelectuală a democrației noastre agricole? Lucrarea dlui Petre P. Suci, „Pentru Țărănism” răspunde afirmativ. Convingerea noastră, întărită de citirea cărței sale este că nu: *Țărănismul, partidului țărănist suferă și el de blestemul păcatului inițial: este bonjurist*. De sigur, nu bonjurist în înțelesul curent al cuvântului, care reduce întreaga revoltă politică a veacului al XIX-lea, la influența civilizațiunei franceze. Mișcarea bonjuristă a fost mai complicată și mai complexă. Izvoarele ei pornesc dela Paris, dar și dela Berlin, și dela Moscova. Am avut astfel un bonjurism francez, reprezentat prin glorioasa pleiadă a partidului liberal, I. C. Brătianu, Rosetti, etc., am avut un bonjurism german reprezentat mai ales de diferite personalități ale partidului conservator precum, Mihail Cogălniceanu, Manolache Kostaki Epureanu și de junimismul lui Petrarhe Carp și Titu Maiorescu; am avut în sfârșit un bonjurism rusesc, reprezentat prin poporanismul dlui C. Stere. Dintre toate trei, acest bonjurism poporanist care ne-a parvenit prin a doua mână, după ce își pierduse o bună parte din toxicitatea sa originală prin altoiul experiențelor rusești, conținea, în partea sa de critică cel puțin, un fond pozitiv de adevăr. Bonjurismul poporanist a fost primul care, afirmând structura economică a țării noastre agricole, a combătut paradoxala noastră organizațiune politică și socială și a reclamat pentru agricultori putința guvernării efective. Aportul pozitiv al bonjurismului poporanist încetează însă deodată cu proclamarea justificată a acestor principii. Traducerea lor în practică, modalitatea realizării lor în organizarea economică, politică și socială, a societății românești se pierd iarăși în nebuloza frazeologiilor izvorâte din greșita interpretare a doctrinelor capitalismului industrial din occident. Aceași fundamentală greșală ca și la bonjurismul de origină franceză, ca și la bonjurismul de origină germană, acelaș fenomen de daltonism politic, care diformează și falsifică perceperea realităților celor mai obșnuite, acelaș simplism fetișist care se pierde în adorațiunea ferventă a for-

melor politice din Apus, reduce bonjurismul poporanist la o sterilă doctrină de revoluție romantică. Pe acelaș drum pe care I. C. Brătianu vroia să ne ducă la Paris și Petre Carp la Berlin, dl. C. Stere vrea să ne ducă astăzi la Londra, la constituționalismul și la democrația engleză: ască, desigur nu în costumele tradiționale ale gentilor- mior insulari dar în opinci, ițari și cu cușna pe-o urechie. Visuri bolnăvicioase ale stepei rusești? Acțiune subversivă plătită cu banii lui Leon Trotzki? Demagogie fără scrupule a unui om ambițios? Nu! Simplu romantism sentimental.

Romantismul sentimental al țărilor de cultură înapoiată, care-și închipulesc, că este suficient să copiezi o lege, să decretezi o instituție, sau să repeși papagalicește un principiu pentru a adopta o nouă civilizație; romantismul sentimental al ideologilor burghezi înainte de Karl Marx, și Fr. Engels, cari fără să ție seamă de structura economică a diferitelor societăți ridicau criteriile politice a unei speciale forme de producție — ale formei de producție capitalistă-industriale — la autoritatea dogmelor sacrosante și făceau din ele adevărate legi naturale și panaceuri universale. *Doctrina partidului țărănist izvorâtă din bonjurismul poporanist este cu toată armaiura ei raționalistă și științifică înoxicată până la saturație de acest sentimentalism romantic.* Împotriva distinsului meu prieten dl. M. Manoiilescu, care o învinuește de prea mult marxism, eu cred că are prea puțin sau chiar de loc. *Țărănismul este după cum ni-l prezintă și cartea dlui. Suci o doctrina de ideologie mic burgheză, care acordă elementului politic o superioritate covârșitoare asupra factorului economic și se diriguiește în clasarea categoriilor sociale după porniri emotive.*

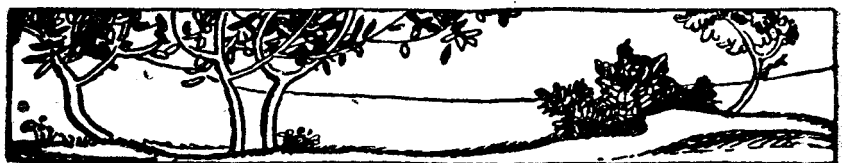
Ce este în adevăr marxist în doctrina țărănistă? Afirmarea caracterului său științific și raționalist față de idealurile nebuloase a celorlalte doctrine politice? Dar afirmațiunea aceasta platonice, atâta vreme cât lipsește „bisturiul“ criticismului economic, face parte din tactica obișnuită a tuturor polemicilor doctrinare. Sau poate recunoașterea oficială a diferitelor clase sociale și așa zisei lupte de clase? Dar clasele sociale sunt la K. Marx reprezentanțele categoriilor economice și lupta de clasă expresiunea procesului de producție: Țăranul doctrinei țărăniste, care solidarizează sentimental în aceeași dragoste de pământ pe gospodarul înstărit cu gospodarul mijlociu și cu semi proletarul agricol, indiferent interesele specifice economice ale fiecăreia din aceste trei categorii, este o entitate antimarxistă ca și lupta, devenită în terminologia țărănistă, apărarea de clasă dusă de dorul unei dreptăți aprioristice. Sau poate ditirambele împotriva capitalismului? Dar cine mai entuziast decât K. Marx sau Fr. Engels a scris vreodată despre progresul economic și intelectual realizat de forma de producție capitalistă. Sau poate tipul proprietății de muncă, care vrea să stabilizească proprietatea în forma ei cea mai neproductivă mărginind-o în granițele străme ale muncii individuale și lipsind-o de aportul creator — singurul în stare să intensifice efectiv procesul de producție — al muncii colectiv organizată și al mijloacelor tehnice de exploatare?

Dar principiul acesta este tot atât de străin doctrinei marxiste, care nu concepe evoluția decât printr'o centralizare din ce în ce mai mare a mijloacelor de producție, precum ar fi de pildă în materiile de „muncitorism“ industrial lozincă lui Gheorghe Christescu: mașina lucrătorului.

Marxistă nu! Sentimental romantică da, în tradiția social-revoluționarismului rusesc este doctrina partidului țărănist. Căci cum s'ar putea concepe o doctrină marxistă care ar vroi să suprimă din mersul evoluției felul de producție capitalist și se reducă societatea la o comunitate de indivizi care legați de sărăcia unei mizerabile parcele de pământ, se producă doar atâta cât le trebuie lor să mănânce? Idealul acesta a putut să fie a unui Jean-Jacques Rousseau și a unui Cernov. În nici un caz n'ar fi fost idealul lui K. Marx.

Forma de producție capitalistă este o realitate în evoluția economică, politică și socială a societății peste care nu se poate trece. Acei care vor s'o ocolească sau să o suprimă nu o pot face decât mergând înapoi. Ei sunt reacționarii sentimentali, oricât de roșu ar fi siropul lozincelor lor declamatorii. *Subt guvernarea formei de producție capitalistă un stat agrar trebuie să producă capitalist iar categoria producătoare care stă în această perioadă a evoluției în capul ierarhiei economice — interesele ei specifice de clasă, fiind identice cu interesele economiei generale — este categoria producătorilor agricoli capitaliști, adică a acelor producători cari posedă o suficientă întindere de pământ pentru că cu aportul muncii colective, a mijloacelor tehnice de exploatare și a banului suficient renumerat să poată produce: marfă. Și guvernarea politică a acestei categorii de producători este singura capabilă să realizeze în această fază a evoluției economice adevărată democrație, o democrație înfăptuită după interesele, nevoile și aspirațiunile sale specifice — o suprastructură izvorâtă organic din substratul ei economic — și nu copiată după sistemele democrațiilor din Apusul industrial.*

N, LUPU-KOSTAKI

In campanie electorală

— Pe urmele lui Demidoff —

III

Turneul îl începem în Valea Dunării, în comuna Svinița, situată la circa 45 km. la vest de Orșova, singura comună sârbească care aparține județului Severin. În timp ce automobilul năzuia, cu multă greutate, să cotească după desele obstacole, îmi puse până la mal de capriciile naturii, gândul meu era cu un sfert de veac în urmă, răscolind resturi de cunoștințe din sârbește, sau preocupări legate de viața oamenilor din această îngustă vale.

Și bine am făcut că mi-am adunat nițel cunoștințele, pentru că sârbii din Svinița sunt foarte pretențioși. Ei nu se mulțumesc cu discursul program, ci, la rândul lor, te ispitesc cu atâta minuțiozitate, încât la despărțire îți dai seama că ai fost supus unui adevărat examen. A trebuit să le spui tot cece știam despre Comunitatea de avere sârbească cu sediul în Biserica-albă, despre internatul acesteia dela Seghedin, pentru că, apoi să putem trece la mizeriile de toate zilele, cari sunt aceleași pe întreaga vale a Dunării.

Aș putea zice, că nicăiri nu mi-a fost dat să cunosc o viață mai strâmtorată ca aci. Pe o fâșie nu mai lată de două-trei sute de pași trebuie să-și găsească hrana zece sate. Deoparte munții cari nu sunt ai lor, de alta Dunărea, opresc orice expansiune. Munții aparținând Comunității de avere și statului, ei duc o desperată luptă pentru pășune și păstrarea ocupațiilor din bătrâni, pe cari nimeni nu vrea să le recunoască. Pescuitul, care ar putea constitui un mijloc de existență sigur și firesc, nu le aparține. Acesta este monopolul capitaliștilor dela oraș, împotriva cărora n'au găsit încă mijlocul potrivit de apărare. Obstacolele naturii pe deoparte, opreliștea legii de alta, fac ca poporul de aci să iasă din cadrele îngăduite. Furtul de lemne, pescuitul clandestin și contrabanda peste frontieră au devenit ocupațiuni obișnuite, cu toată rigoarea legii.

Dându-mi seama de situația mizerabilă și primitivă a populațiunii de aci, mi se pare că viața din această parte a locului nu diferă nici acum de aceea văzută de membrii expediției franco-ruse dela 1830,

descrișă de scriitorul Demidoff. Ș'acum, după o sută de ani, de pe bordul vaporului nu vezi decât turme de oi și capre pe coasta dealurilor și cai dealungul văii. Civilizația contemporană se mulțumește să plutească pe valurile Dunării, fără să debarce. Doar copii de școală nu mai cripesc pe străzile Orșovei pe latinește, — cum-i se pârea lui Demidoff la 1830, — ci nemțește și ungurește, plus dispariția companiilor de grăniceri fac ca viața să se deosebească întrucâtva de trecut.

Pentru această stare de lucruri, o mare parte din vină o purtăm și noi, românii. Comunicația, care este artera principală de viață în orice stat modern, am neglijat-o complect. Din renumita șosea ce șerpulește dealungul Dunării și la inaugurarea căreia au asistat trei capete încoronate, astăzi n'a mai rămas decât traseul. Vicisitudinile războiului de patru ani și stărpirea pădurilor la 1918 au degradat-o la un fel de drum vicinal, pe care mai bucuros mergi pe jos decât în vreun mijloc de locomoțiune. Cu fiecare ploale mai abundentă se prăvălesc torenți, de pietriș asupra ei, acoperind-o complect. După fiecare ploaie, locuitorii din partea locului săptămâni dearândul nu fac alta decât să curețe drumul și să care de pe fâșia de pământ cultivabil stratul de bolovani cu care, din timp în timp, el este gunoit. Mâna energetică și inteligentă a administrației nu se remarcă. Cu replantarea coastelor de deal și a râpelor nu-și bate capul nimeni, iar efectul intervenției serviciului de poduri și șosele este invizibil:

Der Wegräumer *steht* und schaut,

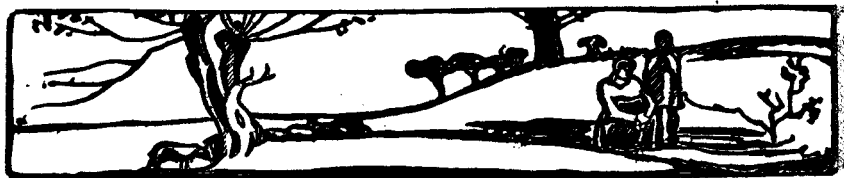
Der Wegmeister *geht* und schaut,

Der Ingenier *fahrt* und schaut.

Aceasta este caracterizarea cea mai nemerită a acestei instituțiuni administrative. Numai natura nu privește împasibilă, ci dărâmă, zi cu zi, și îngreuiază traiul unui popor mai mult ca amărât.

Seara târziu sosim la Orșova, a zecea comună ce ne cade în cale. Obosiți de efortul fizic și de multă vorbărie mâncăm pe apucate și ne grăbim la culcare, pentruca a doua zi s'o apucăm d'acapo. Pe fereastra hotelului clădit la zece pași de malul Dunării se furișează, încălecând valurile fluviului, un duios cântec, pe care îl cunosc atât de bine din copilărie. Un sârb de pe malul opus își talmăcește „șumiței“ jalea sa, mării sale codrului cum zice românul. El face să vibreze în inima mea coarde de demult și legănat de iluzia acelei vremi uit pe un moment grija și răspunderea de „cap de listă.“ N'am apucat să reconstituesc nici pe jumătate poezia cu „șumița zelena“ și am pierdut contactul cu realitatea.

P. NEMOIANU

Invățământul religios

În legătură cu reforma învățământului secundar, mai anii trecuți fostul ministru d. C. Anghelescu a pus în vedere și o reformă a învățământului religios în școalele secundare de toate gradele. Mai ales s'a pus în vedere introducerea religiei ca obiect de învățământ în toate clasele tuturor școalelor secundare, și încă, în câte două ore la săptămână.

Prin realizarea acestei reforme așadar, religia s'ar introduce și în clasele VII-a și VIII-a a liceelor, apoi în școalele comerciale și profesionale din vechiul regat și din celelalte provincii românești, iar prin îndoirea numărului orelor (în vechiul regat) s'ar face posibilă pretutindeni o intensificare a învățământului religios. Marea problemă a învățământului religios în școalele secundare s'ar realiza prin o unificare, în sens ardelenesc, a acestui învățământ.

Importanța învățământului religios în școalele secundare e netăgăduită. Anarhia religioasă, — ca să-i zicem așa, — care stăpânește în clasele cărturarilor noștri și a burgheziei, indiferentismul și uneori, chiar necredința, își au drept cauză tocmai insuficiența, la care mai adăugăm neajunsurile de tot felul, ale învățământului religios în școalele secundare. Cum vom aștepta o viață religioasă dela cărturari, când tocmai în ultimele două clase ale liceului religia nu mai ocupă între materiile de învățământ (în vechiul regat), ori dela burghezime, când în școalele comerciale și profesionale religia e o *terra incognita*? Tot astfel, cum vom aștepta o intensificare a vieții religioase la femeile din clasa mijlocie, când de pildă religia e necunoscută chiar și în clasele III, IV, V și VI a școalelor profesionale de fete?

Neajunsurile învățământului religios mai ales în școalele din vechiul regat a contribuit la o adevărată ignoranță în materie religioasă a unor oameni, cari dealtcum, sunt foarte învățați, și cari adeseori, prin un instinct de imitație atacă religia, fără să-i cunoască măcar principiile fundamentale. Redus la o oră pe săptămână, ca în școalele din vechiul regat, învățământul religios e sterp, căci la nici-o întâmplare într'o singură oră nu se poate epuiza întregul material al studiului religiei. Realizarea unei reforme a învățământului religios în

senzul introducerii aceluia în toate școalele secundare, și încă în două ore la săptămână, poate să însemne așadar o reformă și o intensificare a vieții religioase la poporul nostru.

După informațiile ce le avem, cu prilejul desbaterii proiectului reformei învățământului secundar nu s'a aflat un singur membru al comisiilor școlare instituite spre acest scop, care să se împotrivescă intensificării în senzul de mai sus a învățământului religios, un fapt pe care îl încreștăm cu multă bucurie, ca pe-o dovadă, că oamenii de școală înțeleg importanța problemei, dorind și ei o îmbunătățire a situației actuale.

S'a pus numai în discuție întrebarea, dacă în școalele secundare religia se va preda în formă de lecții, ori conferințe? Un însemnat număr de adepți a avut cel de-al doilea sistem, recunoștem, din motive destul de apreciable. Chestiia a rămas însă deschisă.

Sistemul de conferințe la toată întâmplarea e un sistem ideal. Dar, credem, că nu e potrivit cu vârsta și pregătirea elevilor de școle secundare. E un sistem potrivit numai pentru universități. Elevii de școale secundare nu sunt atât de desvoltați intelectualcește, încât să poată urmări cu atențiune încordată conferințe sistematice de câte-un ceas, — și, — la nici-o întâmplare nu vor putea să-și însușească, — fără control, — deducțiile acestor conferințe. Așa e firea omului, în vârsta copilăriei, ca el să învețe numai cece este obligator, o fire, pe care nici-o metodă pedagogică nu va putea-o schimba. De-aceea, vom rămânea și pe mai departe pe lângă sistemul de lecții și note. Felul cum un elev de școală secundară își prepară lecțiile de religie e o dovadă a seriozității lui și a unei bune conduite.

Programa analitică a învățământului religios e, fără îndoială, defectuoasă, cum dealtcum, defectuoase sunt programele analitice ale tuturor obiectelor de învățământ. Acesta e un neajuns, care se poate înlătura, și, se va înlătura, așa credem, paralel cu înlăturarea reformei învățământului secundar, prin alcătuirea unor programe analitice potrivite și cât mai perfecte. La alcătuirea acestei programe, — despre care vom vorbi mai pe larg în cadrele unui alt articol, — se va avea în vedere atât partea sentimentală, cât și cea morală și științifică a învățământului religios, ca astfel, ori-ce elev bun să poată deveni un membru al bisericii sale.

Vom stăruia aici supra unei alte laturi a învățământului religios, tot atât de importante. Orice reformă a învățământului religios s'ar face, acesta nu va da roadele cuvenite decât în cazul, când toate principiile cari unui elev i-se predau în școalele secundare el le va practica în timpul vieții sale de școlar.

Așa bună-oară, *rugăciunea*. La orele de religie elevul învață că rugăciunea e necesară și folositoare, și că în toate momentele mai importante ale vieții e bine să-și înalțe mintea la Dumnezeu. Inceputul și sfârșitul lecțiilor sunt fără îndoială, momente importante în viața ori-cărui elev. De-aceea, ora primă a lecțiilor, fără considerare la obiectul de învățământ, se va începe cu rugăciunea „Tatăl nostru“, și tot astfel, se va încheia ora ultimă. S'ar putea obiecta, că elevii evrei

nu pot fi obligați la rugăciune, — e adevărat, — dar, într-o țară creștină cum e a noastră, la toată întâmplarea aceștia se pot obliga la o atitudine respectuasă în timpul rugăciunii elevilor creștini.

Viața religioasă se mai manifestează și prin participarea la liturghie, în Dumineci și sărbători. Una dintre poruncile bisericeii impune cât se poate de lămurit fiecărui creștin participarea, în Dumineci și în sărbătorile legale, la liturghie. De-aceia în Dumineci și sărbători elevii se vor întruni la școală, de unde, sub conducerea unui profesor se vor duce la biserică, asistând la liturghie (nu și la Utrenie), dela început până la sfârșit. Faptul, că ei eventual ar fi conduși la biserică de vre-un profesor de studii profane, ar contribui, ca elevul să dea religiei o importanță și mai mare. Nu s'ar putea oare ajunge și la starea aceea ideală, ca elevii să fie însoțiți la liturghie de întreg corpul didactic al școlii, în frunte cu directorul? Efectele moralizatoare ale unei astfel de stări ideale ar fi pe atât de puternice, pe cât de dezastruasă ar fi convingerea ce și-ar forma elevul, cumcă profesorii săi n'ar fi creștini.

Aderenții așa-numitei libertăți absolute de conștiință ar spune, poate, că această constrângere nu e admisibilă. Să nu uităm însă, că e vorbă de vârsta copilăriei, la care nu se poate aplica principiul absolutei libertăți. Pe baza acestui principiu, în școală nu s'ar putea aplica nici-un fel de constrângere, nici măcar în ce privește cercetarea regulată a cursurilor. Constrâns fiind elevul în vârsta copilăriei să cerceteze regulat biserica, după ce va ajunge la vârsta matură el o va cerceta de bună voie. Câte obișnuințe bune ale vieții noastre ni le-am însușit prin constrângerea din timpul copilăriei! E adevărat, că uneori constrângerea are efect tocmai contrar, dar cazurile aceste sunt excepții cari întăresc regula.

Participarea la liturghie în Dumineci și sărbători să nu fie împiedicată nici-odată, prin nimic. Sunt reprobabile obiceiurile unor școale de-a organiza ședințele societății de lectură tocmai în timpul liturghiei. Uneori, s'au dat dovezi eclatante despre puțina importanță ce se atribue acestei laturi a educației. Elevii, sub conducerea profesorilor au fost duși la — cinematograful — tocmai în timpul liturghiei. Iar alteleori, — drept pedeapsă pentru cine știe ce transgres'uni, — elevii vre-unui internat n'au fost duși la biserică!

În anul 1923 ziua de 15 Iunie a căzut tocmai în Dumineca Rusaliilor. Ca o dovadă a pedanteriei pe cât de încăpăținate, pe atât și de ușurate, de care suntem conduși, examenele de capacitate ale școlilor normale în toată țara s'au început tocmai în această zi, și încă, în timpul liturghiei. Elevii ardeleni, cari au participat la „concursul tinerimei“ n'au putut să asculte liturghia și peste tot să cerceteze vre-o biserică din București, din motivul, că pentru concurs nu s'a putut găsi altă zi decât Dumineca înainte de masă, tocmai în vremea când la toate bisericile din București se slujea liturghia!

Mai amintim că participarea elevilor la liturghie trebuie să fie activă. Spre acest scop, profesorul de religie la sfârșitul fiecărei ore va cânta cu elevii vre-una din cântările liturghiei, ca astfel, ei ori-când

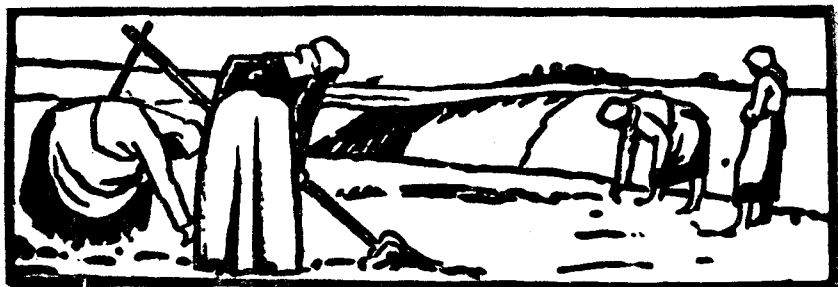
să poată acompania pe cântăreți din biserică. Prin aceasta încetul cu încetul s'ar introduce și la noi obiceiul liturghiilor la cari cântă întreg poporul, cum e în unele biserici din Ardeal, în bisericile din Rusia și în bisericile apusene. Să se însemne, că nu vorbesc de corurile înstruate, pe mai multe voci, deși recunosc și însemnătatea lor pentru ridicarea frumuseții cultului divin, ci de *cântarea spontană, fără alt diriguitor decât simțământul inimii.*

Elevii să se mărturisească și cuminece regulat, de două ori în cursul anului școlar și anume: în postul Crăciunului și al Paștilor, cum e obiceiul până astăzi în Ardeal, fiind și aceasta una dintre poruncile bisericii. Mărturisirea să nu o facă profesorul de religie al școlii, ci preoți streini, cari, — încât se poate, mai ales pentru clasele cursului superior, — să fie oameni mai în vârstă. Importanța mărturisirii elevilor e netăgăduită, fiind adeseori *unicul* prilej pentru a da elevului sfaturi și învățături în chestii extraordinar de delicate. Mărturisindu-se înaintea unor preoți streini, elevii fără frică le vor destăinui lucruri, pe cari niciodată nu le-ar fi destăinuit vre-unui profesor al lor, nici chiar celui de religie. Fără îndoială, preotul duhovnic trebuie să fie un om inzestrat cu multe cunoștințe chiar și din domeniul studiilor profane. Că și la cercetarea bisericii, ar fi de mare importanță dacă de-odată cu elevii s'ar mărturisi și cumineca toți profesorii. În legătură cu aceasta nu pot să las neamintit un caz regretabil. Un profesor, originar din vechiul regat, cunoscut ca mare pedagog, în timpul când toți elevii unei școli se spovedeau și-a oprit copilul dela spovedanie sub cuvânt că spovedania ar fi antipedagogică. Iată o strălucită dovadă a ușurinței, superficialității, cu care se tratează la noi chestiile religioase. Un pedagog își aplică principiile sale pedagogice tocmai prin o foarte grosolană greșeală pedagogică.

Însfârșit, învățământul religios trebuie să fie o întregire la învățământului la celelalte materii. Religia nu e în nici-o contradicție cu știința, iar știința e o adevărată confirmare a principiilor religiei. Să se evite așadar, ori-ce conflict între profesorii de religie și profesorii celorlalte materii de învățământ pe această temă. Odată pentru totdeauna, să se pună capăt obiceiului unor profesori, savanți poate, în materia lor, dar *ignoranți* în materie religioasă, de-a prezenta anumite rezultate ale științei ca fiind o desmințire a adevărilor religioase.

Dacă la alcătuirea noii legi a învățământului secundar, în ce privește religia se vor avea în vedere și principiile înșirate aici, credem, că învățământul religios în școlile secundare va lua un avânt ne mai văzut până acum. Atunci, se va începe marea operă de încreștinare a țării, prin reintroducerea creștinismului viu, pozitiv, în toate straturile societății.

SEPTIMIU POPA

Aniversarea tratatului dela Trianon

— Manifestări ale opiniei publice și ale guvernului maghiar. —

Opinia publică maghiară, cât și cercurile oficiale din Ungaria, socotesc ca o catastrofă națională, pacea dela Trianon. După distrugerea Ungariei de către turci în 1526, n'a mai fost un dezastru politic, cu consecințe atât de fatale pentru Ungaria. Au trecut șase ani dela ratificarea păcii de Trianon și în acest interval factorii mai de seamă ai vieții publice ungare au mobilizat toate energiile din țară întreținând o intensă propagandă, variată în mijloacele ei, pentru a ajunge la schimbarea actualelor orândueli, adică la revizuirea tratatului.

În interiorul țării s'au adus importante reforme pe terenul instrucției publice. S'au menținut cele patru Universități din teritoriile pierdute, unde se cultivă focul sacru al culturii ungare, alimentată de sentimente patriotice războinice. Instituția cercetașilor trece peste cadrele similare din alte țări. Legea, executată brutal și fără milă, a educației fizice, așezisa instituție a leventilor, de asemenea nu se mărginește la blândul scop inițial de a da tinerilor dela 12—21 de ani o îngrijită educație fizică. Nu mai insistăm asupra altor așezăminte de felul celor zugrăvite mai sus, anume „Ordinul Vitejilor“, care crează o castă a pretorianilor și constituie temelia pe care se sprijinește actualul regim războinic, cu pominri de răzvrătire împotriva stărilor actuale din Europa centrală.

În cursul acestor șase ani s'a dovedit cu prisosință, că bugetele statului ungur s'au introdus cu sume excesiv de mari care se întrebuițau pentru întreținerea propagandei de subminare a tratatului dela Trianon. Agenți de variate categorii, începând cu Sir William Good până la preceți protestanți din Scoția și America, tulbură neobosit calculele de stabilitate ale statelor successorale. Astfel mișcarea iredentă este farul spre care se conduc destinele acestei țări, în numele ei se lucrează cu tenacitate, se angajează oameni fanatici, gata să se

devoteze pentru realizarea unor proiecte himerice care trădează dedesubturile reale ale acestor concepții patriotice: dovada am avut-o destul de elocventă în afacerea criminală a falșificărilor de franci francezi.

Motivarea din sentința pronunțată de tribunal în procesul crimei falșului, întrețesută cu momente lirice-elegiace, a prezentat pe acuzați ca pe niște imaculați patrioți idealiști și desinteresăți, afirmând că mobilul întreprinderii lor a fost iredentismul cel mai scuzabil. În sentință se accentuează că pacea dela Trianon a contribuit în mare parte la conceperea acestei acțiuni criminale. Și această sentință a fost expresia opiniei publice ungare, chiar și a cercurilor democratice; o putem considera ca rezultanta campaniei de presă înverșunată, dusă cu abilitate contra Franței și contra tratatului de Trianon. Guvernul a fost acuzat de presa rasistă că vrea să statornicească situația creată la Trianon prin acceptarea împrumutului de sub protecțiunea Ligei Națiunilor, cu prilejul căruia Ungaria a semnat protocoalele, în care se obligă să va respecta tratatul de pace. Presa guvernamentală a exploatat ocaziunea procesului amintit, și a suflat din răspuțeri în trompeta iredentismului.

Într-o astfel de atmosferă am ajuns la data de 4 Iunie 1926, aniversarea tratatului de pace de Trianon. Organizațiile naționaliste, a căror activitate poate fi considerată ca semioficială, deoarece ele stau sub confidențialul control al guvernului (în acest sens a depus și contele Bethlen la Tribunal, ca martor în procesul falșului) au pornit o acțiune largă pentru proclamarea zilei de 4 Iunie ca serbare de *doliu național*.

Între consecințele războiului se poate înregistra și faptul, că consolidarea situației politice externe a statelor mici a rămas în funcțiune directă de interesele marilor puteri. Chiar și America, care în repețite rânduri și-a anunțat „desinteresement“-ul în anumite probleme din Europa, consideră noua fizionomie geografică a vechiului continent mai dreaptă și mai potrivită exigențelor naționale și etnografice, decât situația dinainte de război. Dar națiunea ungară, în curs de șase ani nu s'a adaptat crudelor realități, de care s'a isbit în acest interval. Orânduilele actuale sunt socotite ca *vremelnice*. Frontierele sunt *linii de demarcație*. Anumite părți din statele successorale sunt *teritorii vremelnice ocupate*. Ungaria este *regat fără rege*, numai provizoriu, iar coroana sfântului Ștefan pe capul unui domnitor legitim va readuce *la patria-mamă pământurile pierdute...* Cărțile didactice istorice și geografice, precum și hărțile, sunt fără nici o menționare, *tot cele vechi*. Este ușor de închipuit, că în proporție cu indicțiile de consolidare a situației create de tratatele de pace, cresc și eforturile acestui popor în vederea schimbării lor. „*Trianonul trebuie revizuit*“, acesta este dictonul actual, motivat cu variate argumente: *Tratatul de pace este cauza sinuciderilor sistematice ale miilor de cetățeni nevoiași. Tratatul de pace a făcut să se plimbe pe străzile Budapestei o sumedenie de intelectuali fără ocupație. Tratatul de pace a făcut posibil, ca inundațiile apelor din România și Cehoslovacia să facă ravagii enorme pe*

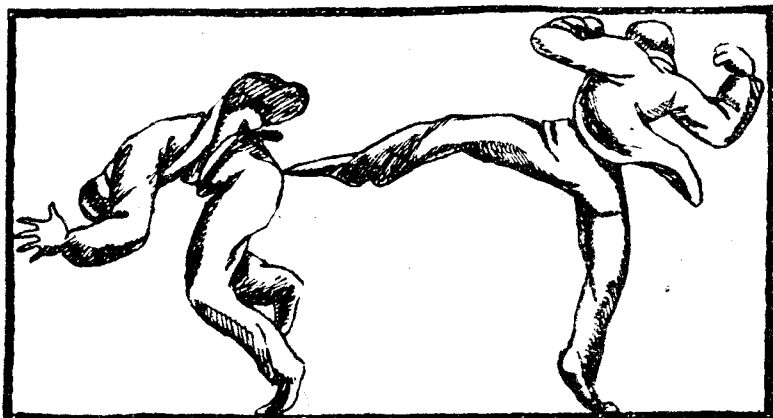
pusta Ungariei... În Adunarea Națională, înfierându-se panamalele dela Ministerul de Război și celelalte multe afaceri necurate din ultimul timp, membrii partidului guvernamental au răspuns în cor: „Trianonul este de vină!”

Ziarele naționaliste și guvernamentale au publicat un apel circular al organizațiilor patriotice, indicând programul tristei aniversări a zilei de 4 Iunie, ratificarea tratatului de Trianon. Pe străzi s-au lipit afișe de protestare, cari trec limita bunului simț. Ziarele au apărut în cadre negre, cu articole cari glăsuesc în felul acesta: „Sânge, lacrimi și jale simbolizează Trianonul: În Belgrad, Braga și București pot să doarmă liniștit autorii asasinii și călăii spirituali ai tratatului de Trianon atunci, când în Ungaria sângerează pământul și strigă la cer, implorând dreptate pentru crima săvârșită. Nu vom înceta să protestăm și să ne revoltăm până la ultima răsufare contra Trianonului și ne vom răscula contra lui. Tratatul ni-a fost impus să-l semnăm, în sufletul nostru însă nu l-am acceptat niciodată, nu există nicio putere din lume care ar putea să comprime sufletul acestei națiuni în strâmta închisoare a hotarelor desenate de Trianon. Înarmări, conferințe, discursuri se pot ținea, ungerii consideră tratatul de nul, nu poate să renunțe la patrimoniul strămoșesc: la orașele străvechi, la biserici și morminte, cari din grația Trianonului sunt călcate de opinci străine. În acest sens vor fi încoronate statuetele iredentei ungare din plața libertății, cari prin convulsiile lor dureroase vor aduce la cunoștința lumii nedreptatea făcută națiunii maghlare.”

Vineri după amiazi, la ora patru, statuetele iredentiste au fost învelite cu voal de doliu, toate trupele cercetașilor, societățile patriotice și iredentiste și delegațiile uniunilor camaradărești au încoronat statuetele cu coroane de lauri cu inscripția: „*Nu uităm!*” Membrii organizațiilor au purtat o bandă albă cu litera „T”, neagră, în semn de doliu. Primarul-ajutor al Capitalei d. Purebi a ordonat ca corpul didactic din Budapesta să arate tinerimei consecințele oribile ale păcei dela Trianon, invitând pe profesori să sădească în sufletul plâpând al copiilor ideea că integritatea Ungariei se poate câștiga prin muncă sânguincioasă și prin afirmatiunea supremațiunii culturale a Ungariei-ciuantite față de forța abuzivă și barbară a puterilor ocupante.

Simultan cu aceste manifestațiuni de răsvrătire împotriva ordinii europene, contele Bethlen la Geneva scoate din traista sa sentința Tribunalului din Budapesta, conform căreia guvernul ungar este de o nevinovăție de fecioară în chestia falșului, și găsește și alte argumente prin cari vrea să convingă puterile semnatare ale stipulațiunilor din protocoalele împrumutului extern, că Ungaria respectă tratatul dela Trianon...

M. B. RUCAREANU

INSEMNĂRI

Gheorghe Coșbuc. — Duminecă în 20 Iunie, liceul grăniceresc din Năsăud a sărbătorit pomenirea celui mai strălucit eiev al său. S'a slujit liturghie solemnă, s'au rostit discursuri, s'a cântat și s'au recitat versuri de-ale poetului. Ținutul grănicerilor și-a dat primul de recunoștință aceluia, care fiu al acestui ținut fiind, a știut să devină mândria neamului românesc întreg.

În cadrele acestor serbări s'a desvălit bustul, cel dintâi, al marelui poet, O mulțime de prieteni din copilărie, câțiva foști profesori, cari i-au supraviețuit o mulțime de admiratori ai nemuritelor versuri, au preamărit pe acela care deapururi va fi o glorie curată a Ardealului românesc.

Năsăudul a îmbrăcat cu acest prilej haină de sărbătoare, o haină culturală așa cum a visat-o odinioară marele disțărut. Splendoarea sărbătorii s'a ridicat nespus de mult prin participa-

rea unui mare număr de țărani, cari au alergat și ei să se închine memoriei poetului țărâniei. Țărani improprietăriți prin reforma agrară, au privit cu multă duioșie, cu lacrimile recunoștinței în ochii bustului aceluia, care a cunoscut toate durerile mai bine ca ori-care altul, și care a strigat cu glas profetic: Noi vrem pământ!

„Gazeta Bistriții“ a scos un număr festiv, închinat memoriei lui Gheorghe Coșbuc, cu prețioase amintiri din viața de liceu a poetului. Cu un cuvânt, ținutul Năsăudului a făcut tot ce i-a stat în putință ca să dea marelui poet prinosul recunoștinței sale. Sărbătoarea dela Năsăud cu toate acestea n'a fost o sărbătoare cu caracter local. A fost o sărbătoare a țării întregi, căci al țării întregi a fost Gheorghe Coșbuc. Din versurile lui toți fiil neamului au sorbit dragostea de țară așteptând cu răbdare să se împlinească profetia din versurile:

*Și poate, sosi-va o vreme,
Când munții vor fierbe, vor geme,
Cu hohote mamele 'n praguri,
Vor trece bărbații 'n șiraguri.
Când buclum suna-va să cheme
Pe tineri sub steaguri!*

Iar acum, toți fiii neamului au sărbătorit împlinirea măreței profeții.

Dușmanii Trianonului. — După informațiile ce le avem, aniversarea păcii dela Trianon a luat în Ungaria proporții cu totul neobișnuite. La manifestările iredentiste au participat membrii guvernului maghiar, iar vorbele de hudă la adresa păcii au fost rostite în fața a 14 mii de oameni.

S'a constatat solemn, că legiferarea tratatului dela Trianon de către parlamentul maghiar a fost ilegală, deoarece acest parlament n'a avut autorizație (!) din partea ungarilor din Ardeal, Jugoslavia și Cehoslovacia să hotărască asupra sorții Aradului, Clujului, Cășoviei și Zagrebului...

În consecința, „criminalul” tratat de pace dela Trianon este nul, căci prin el s'a îngropat „pacea, civilizația, dreptatea și liniștea Europei”.

Iată limbașul Ungariei care, prin contele Ștefan Bethlen, cerșește bunăvoința și mila Europei... „criminale”. Iredentismul maghiar alungat de justiția și opinia publică europeană din tiparnița bancnotelor false, întinde astăzi o mână tremurândă de boală după o sabie căzută cu rușine în noroi...

Încrăzători în viitorul neamului nostru și în soldatul român, noi refuzăm să recunoaștem ca adversar viteazul racamete din capitala de pe malul Dunării...

Un idol. — Ziarul „Patria” ne spune că dl Aurel Vlad e idolul țărânilor române din județul Hunedoara. Dela Orăștie până la Sarmisegetuza și până

pe vârful Retezatului, urmașii lui Decebal din județul Hunedoara șoptesc mereu ilustrul nume al dlui Aurel Vlad. Cine știe, îl șoptesc poate și în vis. Nu au altă dorință, decât să-l vadă cât mai curând ministru, o dorință, pe care dl Vlad o împărtășește într'o măsură și mai mare, desigur.

Dragostea țăranilor din județul Hunedoara de-alcum, e explicabilă. Dl Vlad, se știe, e cel mai înverșunat dușman al reformei agrare. Împotriva acestei legi a rostit odată un fulminant discurs, dacă nu ne înșelăm, tocmai la Alba-Iulia. În „Solia Dreptății” și în alte ziare, tot dl Vlad a scris zeci articole, străduindu-se a dovedi că reforma agrară e o nedreptate strigătoare la cer, că pământul ar fi trebuit lăsat în mâinile foștilor latifundiași, ori, că trebuia plătit cu preț de-o sute de ori mai mare decât cel prevăzut de lege. Dl Vlad e singurul om în România, care nesocotește împrejurarea că diferența de preț a pământului țăranul român a plătit-o cu lacrimi și sânge.

Toate acestea au contribuit, după „Patria” că țăranul român din județul Hunedoara să se prosterne înaintea dlui Vlad și să-l proclame drept idol al județului. Și încă ceva. Dl Aurel Vlad, se știe, încă din timpul neuitatului consiliu dirigent s'a dovedit ca un escelent financiar Activitatea dsale financiară încă pe-atunci a fost răsplătită cu prea pronunțate accente de... binecuvântare. Își poate închipui ori-cine durerea sătenilor din Hunedoara, văzând, că idolul lor nu s'a putut încadra în aur! Păcat! Dl Vlad, apucând în mâinile sale ilustre și curate finanțele României, ar fi făcut adevărate minuni. Ar fi plătit, — auziți oameni buni și vă mirați, — toate datoriile de războiu ale României, plus, bonurile de tezaur ale prietenului său Argetoiauu. Rara fericire de-a scăpa

țara de datorii dl Vlad ar fi rezervat-o aceluia, despre cari toată lumea știe că sunt *talpa țării* și a căror capacitate de plată e inepuizabilă. Ilustrul nostru financiar a și propus-o aceasta atunci, când guvernul cel dintâi al dlui general Averescu voia să scape țara de datorii prin impozite în sarcina milionarilor și a îmbogățiților de război. Atunci dl Vlad a spus: nu, ci să plătească țaranul! Să plătească și să strige: trăiască Aurel Vlad.

Premiile naționale pentru literatură. — Anul acesta — al treilea de când se decernează aceste premii, — felul în care au fost atribuite, a stârnit o valvă... explicabilă. Fiind că e *explicabilă*, de aceea îmi permit să mă amestec și eu aici, cu oarecari *explicații*, la cari ne dă dreptul faptul că *se discută*. nu numai de incompetenți, dar și de competenți, felul ultim de decernare a acestor premii.

În primii doi ani, atribuirea premiilor naționale unui poet ca Octavian Goga și unor prozatori ca Mihail Sadoveanu și I. Al. Brătescu-Voinești, n'a putut să stârnească decât murmure, fără îndrăzneala de a trece la invective, cari ar fi căzut în absurd și în ridicol. Cu atribuirea premiului de poezie dlui M. Codreanu, s'a făcut o spărtură în intenția care a prezidat înființării acestui premiu, întru cât putem să înțelegem noi ideea dela care a pornit fostul ministru Al. Lapedatu, când l-a înființat. Cu premiarea dlui G. Topârceanu, spărtura s'a lărgit. Dnii M. Codreanu și G. Topârceanu, sunt, fără îndoială, scriitori de talent de *mare* talent; însă rostul premiilor naționale nu se pare că este altul, decât acela de a încunună o activitate fragmentară, oricât de merituoasă. Prin spărtura făcută cu M. Codreanu și G. Topârceanu, pot să între mulți, — căci

slavă Domnului, scriitori de talent nu ne mai lipsesc, — dar vorba e că lumea, curioasă cum e ea, se întreabă: — Dacă e vorba de talentele răsărite în poezia românească, de ce nu Victor Eftimiu, Mircea Rădulescu, sau alții de pildă Cincinat Pavelescu, — cari n'au să cedeze, deocamdată, întru nimic ca poeți și artiști, distinșilor premiați.

Se denaturează înțelesul „premiilor naționale“. Se reduc, aceste premii, la o luptă dată de *cenacurii* pentru a pune în evidență talente, reale de sigur, vrednice de toată încurajarea și recunoașterea, dar a căror consacrare nu intră în spiritul instituirii datorite fostului ministru Al. Lapedatu.

Prin aceea spărtură vor putea să intre toți Botejii și Garabejii, până să ajungă și această instituție dirijată de coloniștii Mesopotamiei dascălii noștri de românește. Dar nu aceasta era scopul, nu aceasta era spiritul instituirii „premiilor naționale“.

O consacrare a unei activități literare ca a lui Ion Gorun, eră indicată. De graba d. Mihalache Sevastos dela „Adevărul literar“ rămâne cu gura căscată și zice: „Spre surprinderea *tuturora*, premiul de proză a fost decernat dlui Ion Gorun, trecându-se — nu știm pentru ce (că *nu știți*, vă credem) peste numele pe cari *toți* le avem pe buze... *Toți?* — cari *toți?* Noi știm, fiindcă s'a spus, că premierea lui Ion Gorun s'a făcut *în unanimitate*. Iată, aceștia sunt *toți*, literatori deoarece valoare, — dacă nu ne înșelăm, — superioară aceleia a dlui Mihalache² (Sevastos). Atuncia, cari pot să fie *toți* ceilalți, ai junelui Sevastos (Mihalache)? În tot cazul ei nu pot să fie *toți*. Această generalizare nu li se poate potrivi; trebuie adăogat un negativ; vom zice dar: nu sunt *toți*, — sunt *ne* — *toți*.